FOAIA

pentru

Minte, Anima si Literatura.

Nr. 38. МЕРКУРІ, 4. NOEMBRE. 1859.

ORATIUNE

la

deschiderea catedrei de limba si literatura romana in gimnasiulu din Satumare in 12. Octobre 1859

disa de

Petru Branu,

protopopulu locale si profesorele subst. al limbei romane.

Limba romanésca, dupa-o esilare
Si despretiuire ce a suferitu,
Astadi — rechiamata — s' afla 'n Satumare
Primire solenna, asilulu doritu.

Staruintiele nóstre de doi ani incóce cu nepregetare puse pentru dobendirea catedrei de limba romana aici, astadi, amatiloru teneri! le vedemu incununate cu resultatulu inbucuratoriu. Dorirea ferbinte de si destulu de tardiu sternita in anima vóstra pentru invetiarea limbei materne, pe nevediute era se tréca in pretensiune laudavera, crescea in torente, carui nu lesne i se putea pune stavila, nu, pentru ca purcedea din amóre, din caritate; apoi scimu ca: „Caritatea tóte le invinge.“ Asta caritate invinse uritiós'a nepasare, asta imprastié caosulu intunecosu de care erati incungiurati, si ve deschise cararea catra linistea cunoscintiei, pretiosulu tesauru alu limbei materne, uniculu si certissimulu vehiculu catra gloria stramosiésca. — Voi nu asteptarati pene va decurge nesecatulu pêriu al pedeciloru propasirei nóstre, — voi nu asteptarati o multiime de arguminte alese cu maiestria pentru ca se ve induplecati a da ascultare versului nationale: se ve familiarisati cu limb'a vóstra materna; ci in scurtu ve convinserati despre aceea, cumca „acum e tempulu, séu nici candu.“ In voi se adeveri dis'a antica: „Natura docila curendu se impretinesce cu adeveru'u“ — séu cu alte cuvinte: romanulu curendu se impretinesce cu dulcea limba romana.

Asta vati cerutu voi, asta vati asteptatu voi cu mare sete, si din asta cautare voa vi se póte cu dreptulu ascrie pirga meritului: ca limba romana astadi incepe a se propune de pe asta catedra, astadi incepe a conversa cu musele in asta palestra literaria, astadi incepe earasi a se impamenteni in vechia sa vatra.

Dobenda vóstra, teneriloru sincere amati! prin deschiderea catedrei de limba romana in gimnasiulu de Satumare, de unde ca si radiele scolare se va latii in tóte partiile giurului acestuia, e nedisputavera, e evidenta, e mare; ea cuprinde in sine tesaurulu acela, ce singuru se póte numi scumpu pe pamentu, tesaurulu limbei materne — romane, — care, pre lunga ce, ca pentru voi e o chéia fidela spre a petrunde cu ajutoriulu ei in visteriile limbei latine — precum si a celoralalte romanice — are o influintia recunoscuta de tóte poporele civilisate asupra sufletului nostru, asupra scanteiei acei dumnedieesci, ce ne face domnitori preste tóte fiintiele pamentului; — limb'a materna e in legatura nedespartiita cu santa nóstra relegiune, cu manuducatoriulu acestu cerescu spre etern'a fericire; — limb'a materna e depositoriulu celoru mai dulci aduceri aminte atatu despre fericirea trecuta, catu si despre fatalitatiile prin indelungata si ne'nfrinta pacientia invinse; — in limb'a materna este depinsa form'a si direptiunea cugetarei si a sintiirei, intr'a-

©BCU CLUJ

tóta, catu cu tóte certitudinea putemu dice: cumca care nu sci vorbi in limb'a maicei sale, acela nu va sci nici cugeta nici sentii pentru binele aceleia; — si in scurtu, pe limba materna e intemeiatu caracterulu si nationalitatea fiacarui individuu in parte, si fiacarui poporu in comunu. De unde cu catu e mai cultivata limb'a careiva natiuni, cu atatu se supune a fi mai cultivata si natiunea insasi; si din contra, o natiune a carei limba e parasita de fii sei, sta aprópe de desolatiune, sta aprópe de ruinarea totala.

Natur'a inse, maica asta comuna, sa ingrijitu la inceputu inca, si in contra desolatiunei acesteia nea inarmatu cu nemarginita amóre catra limba materna; natura a dispusu ca aceia se o sugemu de odata cu laptele inca in bratiele maicei nóstre, pentru ca asia se ne iubimu limba ca si pre maica nóstra ce nea nascutu; — celu ce se lapeda de limb'a materna dara, se lapeda de maica sa ce la nascutu, unulu ca acela e unu tradatoriu miselu, unulu ca acela e unu monstru cumplitu, pe care mai curendu séu mai tardiu se va descarca blastemulu maicei sale, cu atatu mai vertosu ca: Provedinti'a divina, care dupa nemarginit'a sa intieleptiune a impartiitu alte talente cu atata deosebire intre ómeni, talentulu celu mai scumpu, alu limbei materne la impartiitu asemenea fiacarui insiu, dicundu unuia ca si celuialaltu: „mergi si te negutiatoresce.“ In noi sta dara ca acelu scumpu talentu séu se'lu ingropamu in pamentu ca si servulu celu netrebnicu, si asia se ne aducemu noi pe noi in sine in starea cea mai miserabila ce se póte cugeta pe facia pamentului, in starea de „orfani“; pentruca dupa disa unui intieleptu, si dupa convingerea tuturoru binesentiitoriloru: „Celu ce nu si cunosce limba maicei sale, e mai orfanu decatu acela ce n'a apucatu asi cunósce pre parintii ce l'au nascutu,“ — séu se ne negutiatorimu cu elu spre folosulu propriu, si spre bucuria Domnului nostru.

Acésta e o impregiurare de o insemnatate atatu de mare, catu insusi „Sacratissima Maiestate Gloriosulu Imperatoriu“ o a aflatu demna de parintésca sa consideratiune; asia i, Maiestatea Sa Sacratissima care dupa innascutasi iubire de fericirea poporeloru credintióse, Gloriosului seu sceptru supuse, a impartiitu drepturi egale pentru tóte poporele Monarchiei, a binevoitu a cauta cu ochi parintiesci si spre natiunea romana, si ai deschide cale de asi cultiva limb'a sa materna; care o vorbesce unu poporu pacinicu si credintiosu de 3 milióne in Austria, — si in care curgu, séu celu pucinu credemu ca va curge si ar trebui se curga administrarea trebiloru nu numai besericesci, ci si mirenesci la mai multe oficii pe locurile unde locuescu romani in Monarchia; din asta causa a demandatu, ca in tóte gimnasiile publice, care sunt frecuentate de teneri romani mai numerosi, se se propuna limb'a romana tenerimei romane studiose ca studiu obligatu.

Abia resuna cuventulu imperatescu, si catedrele pentru limb'a romana indata resarira ca si nesce lucéferi pe ceriulu romaniei: in Clusiu, Alba Carolina, Urbe mare, Beiusiu, Sigethulu Marmatiei, si acum de si mai tardioru, la noi in Satumare.

Multiemita ceriului ca am ajunsu óra asta de multu dorita! Multiemita Ilustritatiei Sale D. Ioane A l e x i episcopului gr. cat. de Gerla, care cu atata zelu si energia a lucratu pentru dobendirea causei acestei sante! dela Santia Sa nici nu puteamu altu ceva astepta, decatu energia, zelu si tactu pentru dobendirea santeloru drepturi, pentru ca noi totudeauna am fostu, — si vomu fi — de aceia convingere: Cumca de se va uita maica de fiiulu seu, parintele nostru nici atunci nu se va uita de noi, si de lipsele nóstre. Multiemita aduncа si Illustritatiei Sale Dr. Michael Haas episcopu rom. cat. locale, si in fine m. on. Dn. Ioane Csulen directorelui gimnasiale, carii cu atata promtitudine neau imbratiosiatu caus'a asta nationala, si dela carii — dupa afidarile facute — in causa limbei romane si in viitoriu asteptamu multa partinire.

Luati acum teneriloru! jugulu celu dulce — alu invetiarei limbei materne — cu aceea bucurie. cu care primescu eu asuprami — pe lunga tóte ocupatiunile mele cele multe — sarcina propunerei ei. —

©BCU CLUJ

Suveníre de Calatoría
in
Basarabia mezinala.

de G. Sion

(Ѳртаре din Nрълѫ тр.)

Dap' ла апълѫ 1789, пре кѫндѫ ла апѫсълѫ Европеї прin революцiѫнea францесъ се сгѫдiаѫ тетелiile лѫтеї векї, ла ръсърiтълѫ ей цепiълѫ лѫї Петре челѫ таре лѫкра ла сфърътареа iмперiълѫї отоманѫ, спре а пѫне тѫна пе скаѫпълѫї Бiсанцълѫї, Катарiна II. фъчea ѫнѫ ресбелѫ de естермiнаре тѫрчiлорѫ. Dѫпъ че прin ресбóie ші дипломанцiе, iнкорпорасе Крiтълѫ кътре iмперiълѫ сеѫ, дпчепъръ ші четъцiле de пе тарцiнсле Молдовеї а кѫдea ѫна dѫпъ алта. Челѫ маї дпфрiкошатѫ ресбоiѫ фѫ ачела дела Iсmаiлѫ, къчї аiче ера кеiа пѫтереї тѫрчештi de пе Dѫпъре. Четатea ера апъратъ de ѫнѫ прешезѫ (гарнiсонъ) de чiнчiзечї de мii de тѫрчї кѫ о пѫтерóсъ артiлерiѫ ші кѫ о таре кавалерiѫ. Dѫпъ ордinеле лѫї Потемкiн, Сѫваровѫ фаїмосълѫ ценералѫ алѫ рѫшiлорѫ, фъръ а прекъцета ла перdерi саѫ непорочiрi, ші фъръ а фаче ѫнѫ аседiѫ маї прелѫнцiтѫ, дете асалтълѫ кѫ чea маї таре iмпетосiтате. Сóрта артелорѫ фаворiсѣ пе москалi ші тóтъ оштiреа тѫрчéскъ фѫ трекѫтъ сѫб сабiѣ. Ѫнѫ сiнгѫрѫ тѫркѫ, ка прiн мiнѫне, скъпъ дп потѫ ші трекѫ Dѫпъреа dinколо. Трeї зiле орашълѫ фѫ лъсатѫ дп прada солдъцiмеї москълештi, еар' мѫрiї четъцеї фъръ рашї dѫпъ фаца пѫтѫтълѫї. Песте пѫцiнѫ фъкѫndсе паче дптре рѫшi ші тѫрчї, тóте локуiле лѫате dела ачештiа се детеръ дпапоi; еар' цеpiле пóстре фъръ сiлiте а рекопстрзi четъцiле сфъртате. Пачea дпсъ пѫ цiнѫ мълтѫ: ѫнѫ поѫ ръсвоiѫ се дпкъiеръ дптре рѫшi ші тѫрчi, карeле се кърш ла 1812, кѫндѫ пе се лѫ кѫ тотълѫ Басарабiа; атѫнче ші четъцiле de пе Dѫпъре трекѫръ дп стъпънiреа рѫшiлорѫ.

Eатъ прескѫртѫ iсторiа ші перiпецiiле Iсmаiлълї. Dap съ ведетѫ че есте елѫ астъзї.

Стареа актуалъ а четъцеї.

Трактатълѫ de Парiсѣ, хотѫрndѫ ка рѫшiї съ се депъртезе дела Dѫпъре, ші о парте din Басарабiа мерiдionалъ съ се деа дндѣрътѫ Молдовеї, Рѫшiї аѫ афлатѫ кѫ кале съ дърѫте четъцiле афлътóре аiче. Аколо ѫнde се афлаѫ мѫрi тарi de пéтръ ші de кърѫmidѫ, астъзї се вede ѫнѫ валѫ таре, коперiтѫ кѫ бързене сълватече. Аколо ѫнde се афлаѫ бастióнеле, се вѫdѫ пiште рътъкънiї (гъврї пръпъстióсе) dioфорте ші мовiлї маї рѫдикате. Материалълѫ се зiче кѫ с'ар фi вѫndътѫ кiарѫ de кътръ рѫшi, фъръ а се черчета de кътръ чiнева дакъ ера кѫ дрептълѫ а фаче ачéста. Сѫте de лѫкръторї дестортѫмптеазъ тереѫ ші астъзї (30. Iунiѫ) пéтръ ші кърѫmidѫ каре се транспортеазъ кѫ пъвiле ла Галацi, Брăiла ші алте локурї ѫнde се вinde кѫ ѫнѫ прецѫ фолосiторѫ. А трeiа парте din материалѫ дпкъ пѫ се рѫдикасе, ші кътпърторiлѫ карeле пѫ дѫдсе маї мълтѫ de 400 мii рѫвле, се зiче кѫ ар фi прinсѫ пеоте доѫ мiлiѫне рѫвле.

Дп дрептълѫ бастioанелорѫ, ші despre маллѫ Dѫпъреї, ера пѫтерóсе касетате саѫ късъртiї сѫбпѫмѫнтене, кѫ гросѫ коперетѫптѫ de пѫмѫптѫ.

Ачесте касетате се афлъ дпкъ дп бѫпъ старе, афаръ de ѫнї ші ферестре, каре с'аѫ рѫпiтѫ de кътре рѫѣвоiторi, din каѫса лiпсеї de пазъ din партea авторiтъцiлорѫ.

Dap съ пѫ креазъ чiнева къ четатea ачéста се търцiнea пѫтаї дп мѫрii ші дп търiile ачесте. Ea репресiнта ѫнѫ алѫ doile орашѫ. Сѫпт аiче ѫлiце регълате ші локѫiте de партiкулярi. Dap челѫ маї дпсетнатѫ пѫтерѫ de едифiцѫрi, сѫпт ачеле пѫбліче: късърті, школї, спiталѫрi, магасiнѫрi, граждѫрi, сѫпт о мълцiме; леатѫ ші пѫтѫтѫ пѫтъра дакъ атѫ ші авѫтѫ

©BCU CLUJ

тімпъ, dar ne c'aŭ спъсъ къ ediфiцърiле пъбліче, din четате пътаї, ce сънe neste чінчїzечї; ачесте потъ серві пентрв 150 міі осташі. Ne лънгъ ачесте, апоі маї сънт ші кътева касе de dicтінкцівне пентрв локвінца admiралвлві ші a алторъ фвнкціонарі сверіорі.

Dar e дврерось a vedea стареа актвалъ a ачесторъ ediфiцърі. Лъсате фъръ de нічї o пазъ саŭ лнгріжіре орекаре, ачесте ediфiцърі, ne каре рвшії ле лъсасеръ лн чea маї бвнъ старе (бвнъ квт ne афірта тотъ лътеа ne каре o лнтревамъ, ші двнъ квт се ші крede,) акvма сънтъ лн старе de рвіне ші лнфъцішézъ челъ маї тріstъ спектаколъ.

Прін салóнele вnde алтъ datъ стрълвчіа лвкслъ мілітарів алъ Рвсіеї, прін касele кв пъреції лнкъ zвгрввіцї саŭ тапісації, — кв плафонтврiле авріте ші кв podelele лнкъ лвстрвіте, — астъзї се превтблъ лн бвнъ воіе бестіile търгвлвї, рътъторії ші пасеріле domestiче! Порцiле ші портіцеле, вшele ші ферестреле, ліпоескъ кв тотвлъ; се въdъ хртеле топорвлвї че леаŭ despрінсъ dela локвлъ лоръ. Секвреа vandaліствлвї n'a крвцатъ нічї грădінвцеле че сънтъ ne лънгъ вnele din касе: лнгрăditврiле сънт спарте, ear арборії фрвктіферї ші ексотічї тъіецї фъръ крвцare!

Despre Dвнъре се афлъ o тікъ бісерікъ лн фортъ рътвndъ. Аіче ера цeatіa търчéскъ, сінгврвлъ ediфiцъ че рътъоесе dela търчї; рвшії, спре кометораре, аŭ префъквt'o лн бісерікъ крештінъ. Клопотніца есте лн апропіере, ші пътъръ dovъспрezече клопоте de діверсе търімі, din каре вnele фórte марі, фъквте din твнврiле лвате dela търчї. Періstілвлъ бісерічеї ачештіа стъ ne патрв стълпї de мартвръ фórte фрвмóсъ, карі ші ачештіа стаŭ ne piedestalврї de бронzъ. Ne пърз ръŭ кв пв пътвръмъ інтра лн лъвнтрв, кънї пв ера чіне съ ne deскідъ; dar ші аіче авврътъ a vedea тікълошіа vandaліствлвї. Лнпрецівръвлъ бісерічеї ера вnъ грілажъ de феръ ne стълпвшорі de мартвръ; астъзї фервлъ пв маї есістъ ші din стълпї се въdъ пътаї къціва, трънтіцї ла пътънтъ. Ніште коръбіерї греч ї че се превтблаŭ ne аіче, ne спвсеръ кв пв de мвлтъ аї фостъ інтратъ лн бісерікъ ніште тврчї кв чібвчеле апріnce, ші кв еї, лъсъndзї, ераŭ съ се лнкаіере ла лвптъ кв ачештї профъпъторі, dar кв маї ла вртъ поліція a лнтревенітъ.

Лн аша пеферічітъ старе се гъсеште четатea ачéста каре a възвтъ атъта трацедії ші a квстатъ атъта мілióне челоръ че аŭ фъквt'o. Dar ва лнтреба чінева пентрв че асемене пъръсіре ші пентрв че съ пв се пвіъ аколо ніште сентінele каре съ пъzéскъ ачеле ръмасе? Пентрв че съ се ласе a се ръсіпі ачесте ediфiцърі ne каре цéра леa тоштенітъ кв воіа лнтъмплърей? Лъсътъ ne гвбернвлъ провісорів a респвnde ші a'шї da сеата ла тімпвлъ кввенітъ.

Сперътъ кв пв ворь фі скvтіцї de ръспвndere administраторвлъ ші фвнкціонарії рvndвіцї ла Ісmаілъ, кънї dавнele фъквте din пелнгріжіреа лорь пв се потъ репъра декътъ кв мілióне.

Капітвлъ фіналъ.

Еатъ, скvтпілорь четіторї, че авvів a въ спвне dвнъ кълъторіóра mea лн Басарабіа! Еатъ че пвтвів кvлеце лнтр'о алергътвръ репеde ne локврiле ачесте! M'amъ лнтврнатъ dela Ісmаілъ ла Іашї кв мвлтъ пърере de ръŭ кв пв m'amъ пвтвтъ двче маї лн жосъ, съ въdъ тóте колоніile Българе, — съ въdъ Кілія лънгъ каре Стефан Bodъ a пріімітъ o рапъ лн ресбоівлъ кв търчії, — съ въdъ o бісерікъ фъквтъ de ачестъ Domnъ аколо, каре мі с'a спвсъ кв есте ziditъ маї мвлтъ лн пътънтъ, — съ въdъ локврiле ачеле фрвмóсе каре се лнtindъ ne лънгъ malвлъ стънгъ алъ Dвнъреї, — съ въdъ Білковвлъ каре авdъ кв есте ediфікатъ ne апъ ка Венеція, съ въzъ Твзлaлеле саŭ съръріile, — съ въdъ

©BCU CLUJ

ân fine Marca neagrъ kъm bate ân koaстele gerei mele.

Штiamъ prea bine kъ atъnче скрierea mea ar fi foстъ maї interesantъ: штiamъ kъ ar fi avътъ maї mare meritъ, dakъ ar fi foстъ бъсатъ ne unъ ctъdiъ maї seriosъ asupra istoriei, asupra statistiчei ші asupra tътrorъ lъkrъrilorъ ân cenere. Dar pentrъ ka съ fakъ чinева o asemene скрiere, trebue съ aibъ timpъ ші mijlóче; съ lase trebile ші interesele de o parte ші съ se uze numaї ne atъta.

Aчeste tóte leatъ скрiсъ numaї din memoriъ. Мъртърiесскъ kъ nu osptъ mulцumitъ de lъkrъlъ meu. Niчi n'aш fi publicatъ скрierea aчésta, dakъ nu eramъ ândemnatъ kъ atъta стърuinцъ de kътre amiчi ka съ le spunъ че amъ vъzutъ prin Басарабia.

Sperъ kъ vre odatъ voiъ avea ândemъnъriле че akuma ământ lipseskъ. Atunчi, lъundъ'mi dreptъ kompanionъ unъ piktorъ ші o biбliotekъ, mъ voiъ dune a faче o kълъtoriъ zurъ-împrejuruлъ Romъnieї, dealungulъ ші dealkъrtezinulъ eї: voiъ deskrie lokalitъцile kъ penelulъ piktoriulъї, patъra kъ inima poetulъї, monumintele kъ peana istorikulъї ші ne romъnї kъ fokulъ simцъmântulъї naцionalъ. Astъfelъ voiъ faче unъ tablouъ ân kare Romъnii съ vadъ, ka ân oglindъ, цéra lorъ ші se kunóskъ че aъ foстъ, чine sunt ші че potъ съ fiъ, че цérъ aъ avътъ, че цérъ aъ ші че le lipseште.

Mania de a скрie mulтъ.

Deoupre âmpulцirea fъrъ trebuinцъ neapъratъ a скрisulъї prin kancelarii, prin kare se prudézъ timpulъ celъ preцiosъ, puterile omulъї ші kъpitalurї marї ân aчestъ sekulъ aъ postrъ kare ântre alte bóle maї zaче ші de bóla скрisulъї, c'aъ чititъ ші unъ akuт o osutъ de oboervъчunї neterite; astъdatъ ândsъ afluтъ ân zurnaluлъ „Bandereр“ unъ eksemplu, prekum ar zikъ matematiчii, konkretъ, karele vorbeште maї kiarъ dekъtъ oriче alte deklamaцiunї retoriче. Unъ korespondentъ adikъ din Бukovina deskrie aчea procedъrъ lungъ ші fórte urmчósъ, prin kareа se skotъ lipseле timbrulъї dela aчeia karii nu vorъ fi lipitъ timbrъ legalъ ne ândskriseле séъ aktele lorъ. Aчea procedъrъ numъratъ dupъ alfabetъ dekurge ашea:

a) Luareа ân skrisъ a lipseї prin persóna kare o va fi oboerватъ; *b*) protokolareа eї la ofiчiolatъ; *c*) trimitereа aktulъї la deregъtoria finanцialъ; *d*) protokolareа luї akolo; *e*) porunka kътrъ perчeptoratulъ (съпешіа) de dazde ka съ skóцъ aчea lipsъ dela viноватulъ; *f*) adreса de ръspunsъ kътrъ ofiчiolatulъ kare observase erórea; *g*) protokolareа aчestei adrese; *h*) informareа persónei kare a deskoperitъ aчea pagubъ a vistieriei; *i*) protokolareа porunчei din tъi ân reцistrulъ B; *k*) trečereа la protokolulъ de sokoteli pentrъ likvidare; *l*) trečereа ân prima nota (protokolъ de sokoteli) A; *m*) porunka de plată kътrъ partita viноватъ; *n*) duчereа la kasъ ne lungъ rečepisъ; *o*) împrotokolareа taksei ân straцele de lunъ; *p*) estraktъ de lunъ pentrъ skótereа taksei; *q*) trečereа ân zurnaluлъ celъ mare dupъ ce s'a plătitъ; *r*) trečereа ân reцistrulъ Ф; *s*) skriereа kvietanцiei; *t*) ândkunoiinцareа ân skrisъ ka celъ kare a oбservatъ nelegiziреа sъ'ші ia plata; *u*) protokolareа aчestui aktъ la perчeptoratulъ de dazde; *v*) protokolareа la ofiчiolatulъ de finanцъ; *w*) trimitereа ândkunoiinцurii la perчeptoratъ; *x*) protokolareа ândkunoiinцurii; *y*) nouа împrotokolareа ne urmътóreа lunъ dékъ kvietanцia observъtorulъ ândkъ nu a sositъ; *z*) punereа ân lukrare ân luna urmътóre; *aa*) trimitereа kvietanцiei la ofiчiolatulъ unde se afluъ denunчiatulъ; *bb*) protokolareа aчelei adrese; *cc*) trečereа aчelei kvietanцii ân zurnaluлъ celъ

©BCU CLUJ

маре; *dd*) трочереа ан сѣвжърналѣ; *ee*) авкоптареа ан алтѣ протоколѣ; *ff*) трімітереа таксеї сѣѣ а плъцїї депънціаштъзаї кътръ респектівлѣ офіціолатѣ; *gg*) протоколареа ачестеї трімітерї; *hh*) скріереа речепісеї пентрѫ плътіреа ачестеї постѣ; *ii*) ръспънсѣ ан скріс̆ де пріімире; *kk*) протоколареа ачестеї ръспънсѣ шчл. шчл. шчл.

Шї тѫтъ ачѣстъ процедѫръ, певоіъ, пердере де тімпѣ ші де пътерї пентрѫ 5 кръчерї ка ші пентрѫ 500 фіорінї! Хъртіа прѣдатъ ан кѫ фаче анзечітѣ маї мълтѣ. Шї тѫте ачестеа певоі с'ар пътеа анкопцїѫра прін ачелѣ преа сімпле міжлокѣ, дѣкъ офіціолателе де тѫтъ плаеа ар фі андаторате, ка орїче актѣ сѣѣ хъртіѣ пѣ есте провъзътѣ кѫ тімбрълѣ леціпітѣ съ'лѣ деа андръпнѣ, съ пъ'лѣ ia пічїдекѫм ан пертрактаре, еарѣ спре о маї аспръ педепсѣ марка алипітѣ анс̆ пекорѣспънзътóре съ о ші пімічéскъ трѣгѫндѣ преоте са кѫ кондеіълѣ. Ачѣстъ кале екзртъ, сімпле ші тотъшї вістіерієї фóрте фолосітóре ар скъпа о лѫме де пепънъръте алергътърї ші пагѫбе кѫмпліте ѫрмате din трѣгънареа чea педантъ a маніпълъчънії.

IN AMINTIREA

dzilei 10. Noembre 1859,

prima secularа a nascerei lui

Fridrich de Schiller,

sublimu cantatoru dé virtute si de patriotismu,

TRIBUTU DE ADMIRARE

depune in numele giunimei romane unu veteranu.

Jassi, 1859.

Un cuvânt.

Geniul, de orI care ram a sctiinzeї seau al arteї, si in orI care gintă stralucind, este proprietatea comună a nazziilor civilisate. Omeru, Virgilu, Dante, Chakspir, Racin, Mikel-Angelo, Rafaele, Galileo, Newton, Alexandru-Macedon, Anibal, Cesar, Napoleon, tozzI fj geniului, sunt compatriozzI a fiecharuI aprezzuitor de merite inalte. Lumea civilisată, care admiră lucrerile nemuritoare, cu respect conservează numele faptuitorilor din generazie in generazie.

Germania, serbează astIdzI in un mod solemnel, intea aniversală seculară a mareluI seu poeta SCHILLER, născut in 10 Noemvrie 1759 la Marbach in Virtemberg. Istu autor a luminat, a anoblat sci a entusiasmat pe contipurani sci pe posteritatea dincolo de marginile patrii sale; intre multe classice compuneri, el cu condei de foc a sugrevit in tragedia Wilhelm Tell eliberarea Svizzerei si in Jean d'Arc eliberarea Franziei de sub domnia straină.

Dupâ ce nazziile civilisate, spre celebrare, trimetu representanzzi si producte literare pentru acea solemnitate, ertat fie giunimei române a semnala si a ei simpatie la astă manifestazzie.

Spre asemene scop, din operele lui Schiller, s'au ales Ballada, intitulată Credinzza (die Bürgschaft) care se reproduce in o liberâ traducere română, ca un micu tribut de recunoscinzzâ catre Manele lui Schiller:

☞ La scrisul cu litere s'au adoptat ortografia italiană.

CREDINZZA.

La Dionis tiran aprig pe ascuns a fost intrat
Meros congiuratul giune c'un pumnal intre vestminte.
Dar surprins fore de preget viglele l'a ferecat,
Sci la rege domnitorul l'a condus maI inainte.
Cu urgie ista'ntreabâ: — dzim, pumnarul pentru cine? —
„ — De tiranI se scape patria, menit era pentru tine."

— „Dachâ ascia, sumezze giune, tu pe cruce vei peri"
Nu cer ca se'mi ierzzI viazza, din doI un avea se moarâ;

©BCU CLUJ

Ce de veĭ a mele patimĭ maĭ mult ânche-a prelungi,
Lasse-mĕ, te rog treĭ dzile, se mârit p'orfana soara;
Spre credinzzâ dau p'amicul, pâna atuncĕ pre el închide,
La termin de nu veni-voĭ, pre el veĭ putea ucide."

Atuncĕ regele'n vendetâ, suridzind, cu aer lin,
Dupâ scurtâ meditare, a respuns; „eĭ bine, fie,
Cele care'mĭ cerĭ treĭ dzile, libere le las deplin,
Dar trecând semnatulu termin, depe-acuma al se sctie
Che'n cea dzi fora cruzzare cu amic din închissore
Imparzzissa a ta sorte, tu'ĭ fĭ liber, ear el moare.

La amiculu Meros vine — „tiranul a triumfat,
Nova victimâ pre mine cu moarte pe cruce ciartâ,
Pentru chĕ spre-a patrj paos al ucide a.n cercat,
Insâ în a luĭ trufie ânchĕ dzile treĭ imĭ eartâ,
Pân pe sora marita-voĭ, rog te pune chisescĭ mie,
Giur chĕ vin se'mĭ trag ossinda, se te scap de-a luĭ urgie."

Tacându'l îmbrazzosciazĕ amicul cel credincios,
Tiranuluĭ se supune sci'ntrâ'n a luĭ închissoare,
Cela alt atunçĭ purcede, sci în timpul prezzuos
Repede assigurează soarta giuneĭ sorioare,
Prin plinirea'ndatoririeĭ a luĭ cuget se impacâ,
Iute inapoĭ se'ntoarnâ ca terminul se nu treacâ.

Deodatâ varsâ ploie cerul încarcat de nor,
Depe munzzĭ, din ripĭ, din lacurĭ, se reped miĭ de povoe,
Riurele se fac riurĭ, valea s'umple d'unda lor,
Sci la punte când agiunge calatorul în nevoie;
Volbora înfurietâ temelia eĭ o sapâ,
Surpâ bolta cea hiatâ, ce tunândâ cade'n apâ.

Cufundat in rea durere pe mal curâ'n gios in sus;
Insâ, ver unde-occhi-ntornâ, a lui voce orĭ unde sunâ;
Agiutor chemat n'aduce de pe malul cel opus,
Chĕ la vad nuĭ, nice-o luntrâ, cha s'il treacâ impreunâ,
Nicĕ munteanul nu conduce dela codru a sa plutâ,
Chĕ salbatica cea apâ e în mare prefecutâ.

În genunchĭ miserui cade, lângâ valul întartat,
Plânge, roagâ, sci suspinâ, mânele la cer întinde;
Te rog dzeule'nfrâneasĕ cursul riuluĭ turbat!
Orele sunt fugatoare sci trecut'au de merinde,
Soarele va se apunâ, de n'agiung pânâ în sarâ,
Pentru mine fôra culpâ bun amicu'l va se piarâ.

Înfiorarea a natureĭ elementele-a sporit,
Forâ paos tot maĭ tare val pe val mêna 'nainte,
Dar maĭ iute se strecoarâ clipele necontenit.
Atuncĭ el se'mbarbateazĕ, pe amic avend aminte,
Se arunca'n sinul apeĭ, sci luptând peste mêssurâ,
Cu brazz foarte o dispicâ, sci un dzeu de el s'îndurâ.

Agiungând la mal s'închinâ geniuluĭ scutitor,
A luĭ pas înaripasĕ, când de oameni reĭ o ceatâ,
Trecând pe la o padure esse din ascunsul lor,
Îl încungiurâ, l'atacâ. sci cu furie'nveninatâ
În potica cea îngustâ calea'ĭ cearcâ a închide,
Ça s'el prindĕ cu odoare spre-al preda sci al ucide.

— „De la mine ce se cere, a strigat de fior cuprinsu,
N'am nimica'n asta lume decât viazza ticaloassâ,
Sci asta ânchĕ pânâ'n sarâ a da regeluĭ m'am prins.
Smulge arma de la hozzul, sci cu voce furioasâ
„De amic nu te îndurâ, striga, apoĭ cu cea maciugâ
La pamênt pe treĭ'i culcâ, cealanzĭ se dau la fugâ.

Soarele oscind din nourĭ sâgeteasĕ al seu foc,
De caldurâ, d'ostenealâ, a pasci el nu maĭ poate,
Chĕ genunchĭ'i se'ndoe, încât cade chear pe loc;
„Tu ce d'ntre hozzĭ, din ape, îndurat'aĭ a me scóte,
Orĭ voi-vei ca aice se fiu prada de vr'o fiarâ,
Se lass pe dulce amiculu pentru mine ca se piarâ?

BCU CLUJ

De odatâ'n propiere un plâcut lin murmuriu
În tacerea cea adencâ la urechia sa petrunde,
Stâ, ascultâ, sci-apoĭ vede, d'intre stâncĭ un isvor viu
Ce versa in vas de peatrâ argintoase a luĭ unde.
Acolo cu însatare, sorbe, s'udâ, se'nviazâ,
A luĭ membre ostenite cu putere recoreazâ.

Amu soarele 'ntre arborĭ lunecând al seu lucor
Preste earba înverdzitâ tindea umbre colosale,
Ce prin forme îngâimate sugreaveau icoana lor;
Calatorĭ doĭ din cetate revineau pe acea cale,
Lânga iĭ cu repegiune passând, audzi: „Se duce,
Pre amic in locu de Meros il întind amu pe cruce."

În a inimeĭ adâncu'l ressunat'au vorba lor,
Consctiinzza, grija 'il mânâ sci-a luĭ pas în aripeazê.
Turnurile Siracuzeĭ soarele apuitor
Resfrenganduse prin nourĭ, aurea cu a luĭ radzê;
Cand Filostrat, a luĭ casnic, pre al seu domn neferice
Îl intimpenâ cu spaímâ sci cuvinte aceste'ĭ dzice:

„— Înapoĭ te'ntornâ iute pre amic nu'ĭ mântui,
Decĭ macar al teu pericol prin o fugâ'ndatâ curmâ,
Chiar amu pe neferice il incep al schingiui,
Ch'ascteptatu-teau statornic pânâ'n ora depe urmâ,
A luĭ credinzza 'ntemeeatä in virtute sci'n onoare.
Tiranul prin vorbe amare n'a putut se'io oboare.

Deĭ prea terdziu, de n'oĭ putea ca se scap p'amicul meu,
Cu el mor, insê credinzza nu va remâne infrântâ.
Sci tiranulu cel salbatic n'aibe in cugetul seu
Chê amicu-luĭ amicul a calcat credinzza sântâ,
Preste ambĭ se implineasca a luĭ crudâ fardelege,
Dar cunoascâ chê viazzê amicizzj sânta lege.

Eachâ soarele apune, cand la porta a sosit,
Vede crucea a ossendeĭ in o piazzâ implântatâ,
Curioza d'oamenĭ glotâ impregiur a tâbârit,
Pe amic il trag acuma cu o funie incruntatâ,
Glota o strabate, strigâ: Eate me's eu vin de fazzâ,
Eu's acela pentru care el chisescĭ s'au pus cu viazzâ.

Tot poporul se cuprinde de mirare sci de fior,
Ambĭ amicĭ se 'nbrazzosceazâ, plâng de chin, de bucurie,
Nice-un occhĭ è forâ lacrimĭ l'acest act petrundzitor,
Sci la tiran se rapoartâ astâ rarâ duioscie.
Îl cuprinde o simzzire, pâna atuncĭ de tot strainâ,
Pe amiciĭ ambĭ'i chiamâ inaintea luĭ se vinâ.

Îndelung pre'iĭ admirâ, dzice: Vi sa nemerit,
A mea inima s'invince, eu chiar ved din astâ fapta
Chê credinzza nuĭ un fantom ce inalt simzz indzeit
Care cere de la oamenĭ recunoasterea cea dreapta.
Luazzĭ, rogu-ve, de acuma, se simt dzile maĭ senine,
În a voastrâ legaturâ de al treilea pe mine.

Credentia mea (*a lui Schiller*)

(in Distichon, ca si in originalu.)

Ce credu? ce profitezu? — Din tóte nici una relege,
Ce mi o numesci. — Si de ce? Tocma din religiemi.

Libertatea ideala.

Hei! din viétia 'ti se afla deschisa o dupla carare!
Una la unu I d e a l u, alta te duce la morti.
Vedi, timpuriu, inca liberu, se sai pe prima din ambe,
Pan' ce cu sila nu va Parca pe a dou'a a te da.
(Schiller.)

— b.

Редакторъ респѹнзъторїѹ
ІАКОБѸ МѸРЕШІАНѸ.

Ediцiѹnea кѹ Тiпарїѹлѹ лѹї
IOANNE ГОЕТІ.

©BCU CLUJ